

Becsey Zsolt – Szabó Eszter

Ritkaságszámba menő 7 bő esztendő - a magyar gazdaság növekedési ciklusai historikus összevetésben

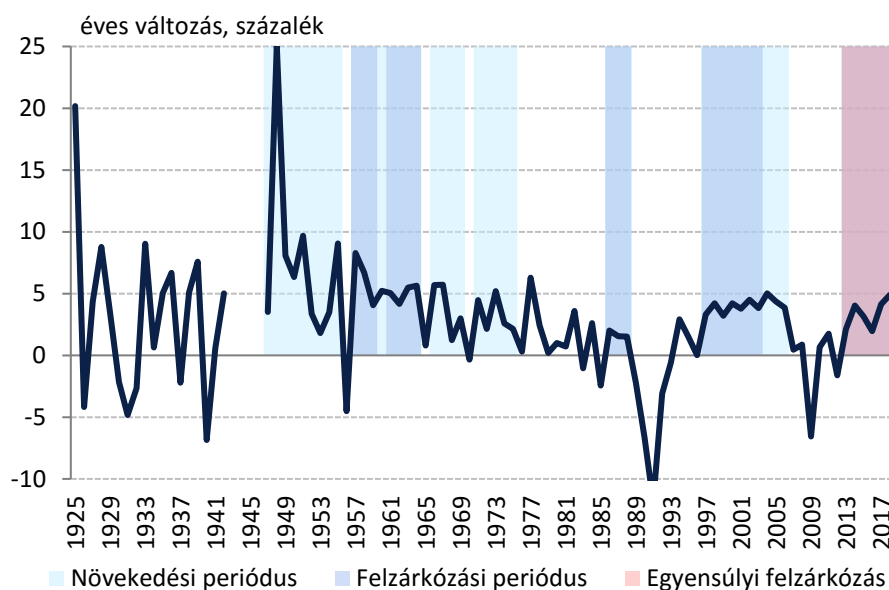
Előző cikkünkben ([Magaslati levegőn – avagy honnan érkeztek a magyar gazdaság növekedési tartalékai](#)) bemutattuk, hogy 2018-ban dinamikus növekedés jellemezte a magyar gazdaságot, melynek eredményeként folytatódott a 2013 óta megfigyelhető reálgazdasági konvergencia. Sorozatunk második részében a 2013 óta tartó felzárkózási időszakot történelmi kontextusba helyezzük és az elmúlt hetven év növekedési periódusaival vetjük össze. Az adatok azt mutatják, hogy aktuális növekedési időszakunk az egyetlen a második világháború óta, amire egyszerre jellemző a felzárkózás és a makropénzügyi fenntarthatóság is, vagyis az immár hetedik évébe lépő konjunktúraciklus kivételes a magyar gazdaságtörténetben. Ezt igazolja az is, hogy 2019 az első olyan év lehet a rendszerváltás óta, amikor sikerült elérnünk az 1989-es relatív fejlettségi szintünket Ausztriához viszonyítva. Előretekintve a versenyképességi reformok végrehajtása biztosíthatja a felzárkózási pálya fenntarthatóságát, valamint az osztrák fejlettségi szint 80-90 százalékának elérését.

Az okokról sokszor és sokat vitatkoznak a közgazdászok, azonban tény, hogy **a gazdaságok teljesítményét ciklikusság jellemzi**. A fellendülő időszakokat időről-időre megtorpanások, vagy súlyosabb esetben mélyebb recessziók követik. A változékonyság különösen jellemző a feltörekvő gazdaságokban. A nemzetközi szakirodalomban leggyakrabban négy tényezőt szokás kiemelni, melyek a növekedés ciklikusságát okozhatják. Az első és talán legjelentősebb ok az aggregált kereslet változékonysága, amit döntően a munkaerőpiac ciklikus pozíciója határoz meg. Emellett a technológiováltások is hatnak az üzleti ciklusok alakulására. Egy új, általános célú technológia megjelenése (2017-es [Növekedési jelentésben](#) részletesen foglalkoztunk vele) érdemben meghatározhatja egy időszak gazdasági aktivitását, mint ahogy az az ipari forradalmakat követően meg is történt. Ezen kívül a pénzügyi rendszert, illetve a bankrendszert jellemző általános ciklikusság is érdemi befolyással bírhat a növekedési szakaszokra. Végezetül a politikai döntések miatt kialakuló ciklusokat is fontos megemlíteni.

A ciklusok általánosnak tekinthetők a fejlett és a fejlődő gazdaságokban, a piacgazdaságokban és tervgazdaságokban egyaránt megfigyelhetők. A múlt század 40-es 50-es éveitől a nemzeti számlarendszer kialakítása révén egyre pontosabban tudták mérni a statisztikai hivatalok egy-egy gazdaság aggregált teljesítményét, így a gazdasági ciklusok vizsgálata is lehetővé vált. A növekedési ciklusok fontos információval szolgálnak a gazdasági konjunktúra hosszáról, várható jóléti hatásáról egyaránt.

Az elmúlt háromnegyed évszázadban a hazai adatok szerint a már említett okok mellett egy-egy konjunkturális időszaknak többször külső (pl. háborúk), vagy épp sajátos belső okok is végetvetettek. Ez utóbbiak közül hosszú évtizedek óta fennálló magyar sajátosság volt, hogy egy-egy felívelő szakaszt a makropénzügyi egyensúly megbomlása jellemezett, így a növekedési periódusnak az időről-időre bekövetkező túladósodás és az ezzel járó kiagazítások egyben a végét is jelentették.

1. ábra: A magyar GDP historikus alakulása

Megjegyzés: A 2019-es évre vonatkozó előrejelzés a 2018 decemberi Inflációs jelentés adatbázisára alapul.

Forrás: Maddison, MNB.

Növekedési időszakok Magyarországon

A II. világháború óta – a jelenlegi 2013 óta tartó időszakot leszámítva – 6 olyan meghatározó növekedési időszakot láthatunk Magyarországon, amikor érdemben bővült a GDP volumene: a háború utáni újjáépülés időszaka (1947-1955), az erőltetett iparosítás korszaka (1957-1964 és 1966-1969), az „új gazdasági mechanizmus” hatásainak időszaka (1971-75), a rendszerváltást közvetlen megelőző évek (1986-88), valamint az 1997 és 2006 közötti időszak. A növekedési időszakok hossza 3 és 10 év között szóródott az elmúlt 70 évben, többsége a tervgazdaság időszakára esett.

Mintegy 7 évet kellett várni a rendszerváltás utáni első valódi, piacgazdasági alapokon létrejött növekedési szakaszra. Az 1997-ben kezdődött növekedési szakaszt kezdetben a foglalkoztatás emelkedése, az élénk FDI beáramlás és termelési hatékonyság javulása jellemezte. Ezt követően (2002-től) azonban egyre inkább fenntarthatatlan eladósodáson alapult a növekedés folytatódása. A világgazdasági válság időszakában – a megelőző súlyos eladósodás következményeként – Magyarország rendkívül sérülékeny helyzetbe került, ennek következtében az újabb növekedési periódusra újabb 7 évet kellett várni. A jelenlegi 2013-tól számítható növekedési periódus immár hetedik éve tart és minden számítás szerint folytatódik a következő években is.

Növekedés és felzárkózás

A növekedési időszakokban látott magas GDP-növekedés nem volt garancia a felzárkózásra. A tervgazdasági időszak első felében a fejlett gazdaságokhoz való felzárkózás igénye háttérbe került, a nyugati országok gyors fejlődése tabu témának számított a gazdaságpolitikában. Sőt, a marxista gazdaságideológiából kiindulva az akkori vezetés hitt abban, hogy a szocialista tervgazdaság egy magasabb szintű termelékenységi rendszert képvisel, így pár év múlva szükségszerűen meg fogja haladni a magyar és a KGST blokk fejlettsége Nyugat-Európáét. Ugyan 1955-ig bezárólag átlagosan

csaknem 8 százalékos volt a GDP növekedés, mégsem sikerült felzárkóznunk: Ausztria – számos nyugat-európai országgal egyetemben – hasznosítva a Marshall segély forrásait ennél is nagyobb növekedést tudott elérni (Ausztria a Marshall-segélyek 5 százalékát kapta meg). **A háború végén relatív fejlettségünk Ausztriához viszonyítva még 70 százalékon állt, 1955-re azonban 54 százalékra csökkent.** Az 1957-től 1964-ig tartó időszak bár számszakilag felzárkózást eredményezett, azonban az időszak végére is csak 56 százalékra sikerült felzárkózni. A szocializmus időszaka az erős ígéretekkel szemben tehát nem tudta közelebb hozni az országot a nyugati életszínvonalhoz, sőt...

A fejlett nyugati országokhoz való felzárkózás igénye indította el a rendszerváltást, így hazai politikai és gazdasági közbeszédben időről-időre felmerült a konvergencia igénye és lehetősége. **Ennek ellenére egészen az ideig évig nem sikerült meghaladnunk a rendszerváltáskori relatív fejlettségi szintünket.** Magyarország Ausztriához viszonyított fejlettsége – jelentős változékonyság mellett – jellemzően 40 és 70 százalék között ingadozott az elmúlt hetven évben. A rendszerváltáskor 54 százalékon állt a magyar relatív fejlettség és egészen 2018-ig bezárólag nem tudta újra elérni ezt a szintet.

Az első éveket a rendszerváltást követő tranzíciós recesszió jellemezte. Ezt követően a lassan beinduló növekedést az ún. Bokros-csomag néven hírhedté vált megszorító intézkedések törték meg, így 1998-ra 41 százalékra csökkent relatív fejlettségünk. 1998 után 6 olyan év következett, amikor fejlettségünk közeledett Ausztriához. Ezt követően 10 éven keresztül ismét nem regisztráltunk érdemi felzárkózást. A 2013-tól induló növekedési ciklus során hazánk egy főre jutó kibocsátása átlagosan 3,5 százalékkal nőtt, miközben a hasonló osztrák adat az 1 százalékot sem érte el. Így a periódus alatt összességében 2018-ig **az Ausztriához képesti relatív fejlettségünk 5 százalékponttal javult.**

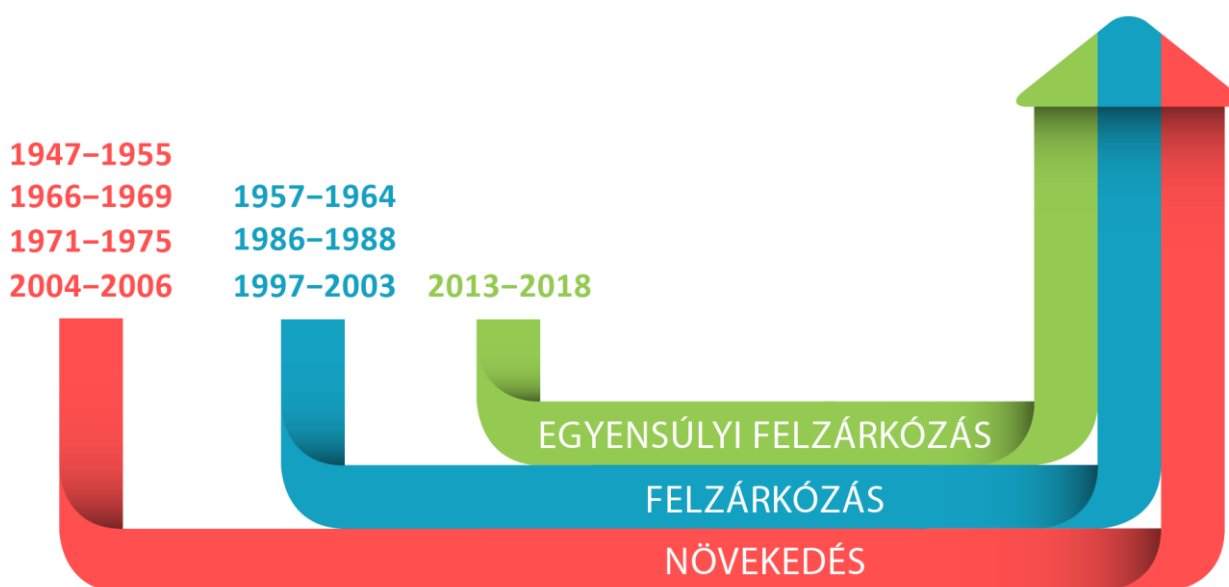
Növekedés, felzárkózás és egyensúly eddig sosem tapasztalt háromszöge

A magyar lakosság a 2008-as válság utáni években saját bőrén tapasztalhatta meg, hogy súlyos árat kell fizetnie, ha a növekedés eladósodás árán történik meg. Nincs ez másképp az államháztartás esetében sem. **Hiába növekedett ugyanis a gazdaság számos esetben a rendszerváltás óta is kiemelkedő ütemben, a növekedési időszakokat jellemzően a folyó fizetési mérleg deficitje és komoly külső eladósodás jellemezte, ami aláásta a növekedés fenntarthatóságát. A 2008/2009-es válság egyértelműen rámutatott arra, hogy a külső eladósodásra épülő finanszírozási modell nem fenntartható és a gazdaság növekedését elsősorban a belső erőforrásoknak kell támogatniuk.**

A 2010-ben hivatalba lépő kormány feladata nagyon komplex volt: úgy kellett növekedési/felzárkózási pályára állítani a gazdaságot, hogy közben külföldi tartozásaink is csökkenjenek. Erre a 2. világháborút követően eddig egyetlen egyszer sem volt példa, így **a 2013 óta tartó növekedési és felzárkózási időszakot az teszi egyedülállóvá a magyar történelemben, hogy a felzárkózás fenntartható makrofinanszírozási körülmények között valósul meg.** A gyenge növekedést mutató eurózána konjunktúra mellett tudott átlagosan 3,5 százalékkal növekedni a hazai egy főre eső GDP, ami pont annak tudatában szép teljesítmény, hogy közben a legfőbb felvevőpiacaink visszafogott teljesítményt mutattak. A belső keresleti tételeknek (fogyasztás, beruházás) köszönhetően

megindult hazánk felzárkózása, hiszen az osztrák gazdasággal szemben 2 százalékpont feletti növekedési többletet sikerült elérnünk az időszak során. **A felzárkózást egyensúlyi feltételek megteremtése mellett vittük véghez:** a folyó fizetési mérleg egyenlege érdemi fordulatot követően tartós többletet mutat, a költségvetés elsődleges egyenlege 2012 óta pozitív tartományban alakul, a külső tartozásokat pedig több mint 45 százalékponttal sikerült csökkenteni így a nettó külső adósságunk historikus mélypontjára süllyedt. **Várakozásaink alapján ráadásul a külső finanszírozási képesség fennmaradásával folytatódhat az ország külső sérülékenységének mérséklődése. A magas szinten stabilizálódó finanszírozási képességnek köszönhetően tovább csökkennek az adósságráták, így a nettó külső adósság 2021-re várhatóan nulla közelébe csökken.**

2. ábra: Hazai növekedési periódusok

Megjegyzés: Növekedési periódusnak tekintünk minden olyan időszakot, amely során legalább 1 százalékos eléréssel járó reál GDP növekedés mutatható ki. További fontos kritérium, hogy a növekedés egymást követő 3 évig tartson. Felzárkózásnak azt tekintettük, amikor Magyarország Ausztriához viszonyított, fix dollárban mért egy főre eső fejlettsége közelített egymáshoz. Itt az olyan időszakokat vettük figyelembe, ahol legalább 2 egymást követő évben sikerült felzárkózni. Egyensúlyi felzárkózásnak csak azokat az éveket tekintjük, amelyekben a felzárkózás mellett folyó fizetési mérleg többletet mutatott, illetve a külföldi tartozások mérséklődése ment végbe.

Forrás: Maddison, UNCTADstat, MNB.

Összességében elmondható, hogy történelmi léptékben kiemelkedő a jelenlegi, évente 2 százalékpont körüli felzárkózási ütem, mely ráadásul a makrogazdasági egyensúly fenntartása mellett valósul meg. Előretételezve a munkaerőpiac klasszikus tartalékainak érdemi szűkülése, valamint a romló külső környezet következtében, csak akkor folytatódhat tovább a hazai gazdaság Ausztriához képesti fenntartható felzárkózása, amennyiben az MNB által [javasolt](#) versenyképességi fordulatok végbemennek. Az intézkedések végrehajtása biztosíthatja az idén hetedik évébe lépő gyors növekedési periódus meghosszabbítását, valamint Ausztria fejlettségének 80-90 százalékos elérését és ennek eredményeként a közepes fejlettségi csapdából való kikerülést.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfólió.hu oldalon 2019. április 18-án.”